

รู้หรือไม่. กระจายตำป้องกันโรคหลอดเลือดสมอง, ดันได้นะ

ดร. วาทีตา พงษ์ภักย์ สาขาสูติวิทยา คณะวิทยาศาสตร์การแพทย์

บทความจากงานวิจัยงานวิจัย

เอกสารเผยแพร่

ผลงานวิจัยและบริการวิชาการ

คณะวิทยาศาสตร์การแพทย์ มหาวิทยาลัยพะเยา

“คุณรู้จักกระจายตำกันไหมคะ”

กระจายตำ มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Kaempferia parviflora* อยู่ในวงศ์ Zingiberaceae เช่นเดียวกับขิง และขมิ้น กระจายตำเป็นพืชสมุนไพรที่มีถิ่นกำเนิดในประเทศเขตร้อนบริเวณป่าดิบร้อนชื้นของ ตะวันออกเฉียงใต้ แหล่งปลูกที่มีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไปคือ เขตปลูกอำเภอนาแห้ว อำเภอด่านซ้าย และภูเรือ จังหวัดเลย แต่ปัจจุบันได้มีการขยายพื้นที่ปลูกไปยังแหล่งอื่นๆ เนื่องจากเป็น พืชที่ทำรายได้สูงมากให้กับผู้ปลูก

กระจายตำเป็นหนึ่งในพืชสมุนไพร ที่กระทรวงสาธารณสุขประกาศให้เป็นผลิตภัณฑ์แชมเปียน (Product Champion) จากทั้งหมด 11 ชนิดพืช ได้แก่ กวาวเครือขาว กระจายตำ กระจี้บแดง ส้มแขก ชุมเห็ดเทศ พริกไทย หม่อน บัวบก ขมิ้นชัน ฟ้าทะลายโจร ไพลและลูกประคบ แต่วันนี้เราจะคุยกัน เฉพาะเรื่องกระจายตำเท่านั้น เราลองมารู้จักต้นกระจายตำกันดีกว่าค่ะ

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์: กระจายตำแตกต่างจากกระจายทั่วไป (ที่ใช้เป็นเครื่องแกง) คือ กระจายทั่วไปใช้ส่วนที่เป็นราก (tuber) ซึ่งงอกออกมาจากเหง้า (ลำต้นที่อยู่ใต้ดิน) มีกาบใบและใบซ้อน โพลขึ้นอยู่เหนือดิน ส่วนกระจายตำมีลำต้นอยู่ใต้ดิน (rhizome) หรือที่เรียกกันทั่วไปว่าหัว ลักษณะคล้าย ขิงหรือขมิ้น แต่มีขนาดเล็กกว่า

ใบใหญ่และมีสีเขียวเข้มกว่ากระจายทั่วไป ขนาดใบกว้างประมาณ 7-15 ซม. ยาว 30-35 ซม. ใบมีกลิ่นหอม ลำต้นมีความสูงประมาณ 30 ซม.

ดอกออกจากยอด ช่อละหนึ่งดอก มีใบเลี้ยง ดอกมีสีชมพูอ่อน ๆ เกสรสีเหลือง

หัวมีสีเข้ม แตกต่างกัน ตั้งแต่สีม่วงจาง ม่วงเข้ม และดำสนิท สีของหัวเมื่อนำไปดองสุราจะ ละลายออกมา

สรรพคุณทางยา: มีรายงานว่าใช้เป็นยาบำรุงกำลัง บำรุงหัวใจ แก้ปวดข้อ แก้แผลในปาก ทำให้โลหิตหมุนเวียนดีขึ้น ผิวพรรณผุดผ่อง ขับปัสสาวะ แต่ที่กล่าวกันมากคือ เป็นยาบำรุงกำหนด จึงได้ฉายาว่า โสมไทย หรือ Viagra of Thailand

แต่ที่ผู้เขียนกล่าวมาทั้งหมดในข้างต้น ไม่ใช่เหตุผลของการเลือกกระชายดำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เหตุผลที่กลุ่มวิจัยระหว่างอาจารย์จากภาควิชาสรีรวิทยา คณะวิทยาศาสตร์การแพทย์ มหาวิทยาลัยพะเยา และภาควิชาสรีรวิทยา คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น เลือกกระชายดำมาใช้ทดสอบฤทธิ์ในการลดภาวะการบาดเจ็บที่แสดงออกทางระบบประสาท (Neurological behavior deficit) และลดปริมาณเนื้อตายของสมอง (infarct volume) ในหนูทดลองที่เหนี่ยวนำให้เกิดภาวะสมองขาดเลือด (stroke) เนื่องจากการศึกษาที่ผ่านมาพบว่า สารในกลุ่ม flavonoids ที่สำคัญในเหง้ากระชายดำ ได้แก่ 5,7,4'-trimethoxyflavone และ 5,7,3',4'-tetramethoxyflavone ซึ่งมีฤทธิ์ในการลดภาวะอนุมูลอิสระเกิน (oxidative stress) และยังพบว่ามีส่วนช่วยขยายขนาดของเส้นเลือด (vasodilation) ทำให้เลือดที่ไปเลี้ยงตามอวัยวะต่างๆมากขึ้น

อย่างที่ทราบกันดีว่าโรคหลอดเลือดสมองตีบตัน (Ischemic stroke) เกิดจากเส้นเลือดที่ไปเลี้ยงสมองส่วนใดส่วนหนึ่งมีการอุดตันอาจเป็นแบบถาวรหรือชั่วคราวก็ได้ การอุดตันนี้ส่งผลให้ร่างกายซีกใดซีกหนึ่งมีอาการอ่อนแรง หรือเกิดอาการชาที่อวัยวะส่วนใดส่วนหนึ่ง มีหลักฐานที่ชี้ให้เห็นว่าภาวะอนุมูลอิสระเกิน (oxidative stress) มีบทบาทสำคัญในการเกิดพยาธิสภาพของโรคนี้ ผลจากการทดลองในครั้งนี้พบว่า กระชายดำในขนาด 200 มิลลิกรัมต่อกิโลกรัมที่ป้อนให้หนูขาวที่เหนี่ยวนำให้เป็นโรคหลอดเลือดสมองอุดตัน กินติดต่อกันเป็นเวลา 2 สัปดาห์ ไม่พบความเป็นพิษ และผลข้างเคียงใดๆ อีกทั้งยังช่วยลดอาการอ่อนแรงซึ่งเป็นอาการที่ใช้บ่งชี้ว่ามีความผิดปกติทางระบบประสาทลดน้อยลง ที่สำคัญยังสามารถลดปริมาณเนื้อตายของสมองที่เกิดจากการขาดเลือดได้ด้วย

เห็นไหมคะว่ากระชายดำมีฤทธิ์มหัศจรรย์เพียงใด จากผลการวิจัยที่ได้นับว่าเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง เพราะนอกจากจะได้องค์ความรู้ใหม่ซึ่งเป็นข้อมูลพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์เกี่ยวกับพืชสมุนไพรแล้ว ยังสามารถนำความรู้ไปพัฒนาเป็นตัวยาหรืออาหารเสริมสุขภาพใช้รักษาความทุกข์ทรมานที่เกิดจาก

โรคหลอดเลือดสมองอุดตัน ลดการนำเข้าของยาจากต่างประเทศ อีกทั้งยังช่วยส่งเสริมเกษตรกรให้มี รายได้เพิ่มขึ้น

“อย่างนี้แล้วไม่สนใจปลูกกระชายดำกันบ้างหรือคะ”

*****

บทความนี้สังเคราะห์จากงานวิจัยที่ได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่ เรื่อง Effect of Dietary Kaempferia parviflora on Ischemic Brain Injury in the rat. Online Journal of Biological Sciences 12 (1): 27–33, 2012. โดย Wathita Phachonpai*, Sinthuporn Maharun, Supaporn Muchimapura, Jintanaporn Wattathorn and Terdthai Tong-Un.

* Division of Physiology, School of Medical Science, University of Phayao.

